

Wyrok z dnia 6 czerwca 2000 r.

I PKN 700/00

Odprawa przewidziana w art. 28 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. Nr 31, poz. 214 ze zm.) przysługuje, jeżeli rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło w związku z przejściem pracownika na emeryturę, choćby ją wcześniej pobierał.

Przewodniczący SSN Barbara Wagner, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Walerian Sanetra (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 6 czerwca 2000 r. sprawy z powództwa Stefana K. przeciwko Kuratorium Oświaty w B. o zapłatę, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 24 września 1999 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e

W imieniu powoda Stefana K. wniesiona została kasacja od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 24 września 1999 r. [...], którym została oddalona jego apelacja od wyroku Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Białymstoku z dnia 10 czerwca 1999 r. [...].

Powód wniósł o zasądzenie na jego rzecz od pozwanego Kuratorium Oświaty w B. kwoty 8.781,65 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 31 grudnia 1998 r. do dnia zapłaty tytułem jednorazowej odprawy w związku z przejściem na rentę. Sąd Pracy oddalił jego powództwo, ustalając, że powód był zatrudniony w Kuratorium Oświaty w B. w okresie od 1 września 1975 r. do 31 grudnia 1998 r. na stanowisku starszego wizytatora. Stosunek pracy uległ rozwiązaniu na mocy porozumienia stron w związku z przejściem na emeryturę. Z art. 8 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. Nr 31, poz. 214 ze zm.) wynika, iż

prawo do odprawy uzależnione jest przede wszystkim od przejścia pracownika na emeryturę bądź rentę inwalidzką. Między rozwiązaniem stosunku pracy a nabyciem uprawnień emerytalnych lub rentowych powinien istnieć związek czasowy lub określone następstwo zdarzeń w czasie. „W szczególności chodzi o to, aby pracownik zakończył stosunek pracy i rozpoczął pobieranie świadczenia emerytalnego lub rentowego. Jednorazowa odprawa ma bowiem charakter świadczenia socjalnego i ma na celu ułatwienie pracownikowi przystosowanie się do nowych warunków”. Zdaniem Sądu Pracy, między rozwiązaniem stosunku pracy powoda oraz nabyciem uprawnień emerytalnych nie istnieje wymagany związek czasowy oraz nie zachowane zostało następstwo wskazanych zdarzeń. Powód nabył bowiem z dniem 1 grudnia 1990 r. prawo do emerytury, którego nie pobierał ze względu na trwające zatrudnienie i osiągnięty dochód. W 1996 r. organ rentowy ustalił wysokość świadczenia emerytalnego, które powód pobierał, pozostając dalej w stosunku pracy. Decyzją z 9 grudnia 1998 r. powodowi została przyznana renta stała z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową, a z dniem 31 grudnia 1998 r. stosunek pracy powoda uległ rozwiązaniu na mocy porozumienia stron. W tych okolicznościach Sąd Pracy uznał, iż powód przeszedł na emeryturę przed rozwiązaniem stosunku pracy i wobec tego jednorazowa odprawa mu nie przysługuje. Odprawa ta przysługuje jeden raz w sytuacji przejścia na emeryturę lub rentę. Pozostawanie w stosunku pracy z jednoczesnym pobieraniem emerytury wyłącza możliwość przyznania pracownikowi odprawy w razie rozwiązania tego stosunku i wobec tego bez znaczenia jest związek rozwiązania stosunku pracy z nabyciem uprawnień rentowych.

Oddalając apelację powoda, Sąd drugiej instancji w szczególności stwierdził, że z niekwestionowanych przez strony ustaleń faktycznych wynika, iż powód był zatrudniony w pozwanym Kuratorium od dnia 1 września 1975 r. na stanowisku starszego wizytatora. Stosunek pracy uległ rozwiązaniu na mocy porozumienia stron w związku z przejściem na emeryturę z dniem 31 grudnia 1998 r. Bezsporne jest także, iż powód nabył z dniem 1 grudnia 1990 r. prawo do emerytury. Świadczenia tego nie pobierał ze względu na trwające zatrudnienie i osiągnięty dochód. Organ rentowy ustalił powodowi wysokość świadczenia emerytalnego od dnia 1 stycznia 1993 r., które powód pobierał, pozostając dalej w zatrudnieniu. Decyzją z dnia 9 grudnia 1998 r. powodowi została przyznana od dnia 1 listopada 1998 r. renta stała z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową. Wniosek o rozwiązanie stosunku pracy powód złożył w dniu 28 grudnia 1998 r. i wniosek ten został uwzględniony.

niony przez zakład pracy. Pomiedzy rozwiązaniem stosunku pracy, a nabyciem uprawnień emerytalnych nie istnieje związek czasowy i określone następstwo wskazanych zdarzeń w czasie. Emeryturę powód zaczął pobierać od dnia 1 stycznia 1993 r., a stosunek pracy uległ rozwiązaniu z dniem 31 grudnia 1998 r. Także rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową powód zaczął pobierać od dnia 1 listopada 1998 r., czyli przed rozwiązaniem stosunku pracy. Natomiast art. 28 ustawy o pracownikach urzędów państwowych uzależnia prawo do odprawy od przejścia pracownika na emeryturę lub rentę. Przejście to oznacza łączność z rozwiązaniem stosunku pracy, polegającą na tym, iż przejście na emeryturę lub rentę następuje równocześnie lub po czasie rozwiązania stosunku pracy. Nie jest dopuszczalne odwrotne następstwo tych zdarzeń, polegające na wyprzedzeniu rozwiązania stosunku pracy przejściem na emeryturę lub rentę. Także pozostawanie w stosunku pracy z jednoczesnym pobieraniem emerytury wyłącza możliwość przyznania pracownikowi odprawy rentowej lub emerytalnej. Bez znaczenia jest tu związek rozwiązania stosunku pracy z nabyciem uprawnień rentowych. W tym zakresie Sąd drugiej instancji powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 1994 r., I PZP 4/94 (OSNAPiUS 1994 nr 2, poz. 24).

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie art. 28 ustawy o pracownikach urzędów państwowych w związku z jej art. 13 pkt 1 ust. 4. „polegające na błędnej w świetle zgromadzonego materiału wykładni powołanego wyżej art. 28 wyrażające się w przyjęciu, iż przejście na emeryturę lub rentę następuje równocześnie bądź po czasie rozwiązania stosunku pracy”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacyjny zarzut naruszenia art. 28 ustawy o urzędnikach państwowych jest zasadny i dlatego kasacja została uwzględniona. W myśl tego przepisu urzędnikowi państwowemu przechodzącemu na emeryturę lub rentę inwalidzką przysługuje odprawa. Zdaniem Sądu Najwyższego w niniejszym składzie, „przejście” na emeryturę lub rentę w rozumieniu art. 28 ustawy o pracownikach urzędów państwowych polega na zmianie statusu prawnego pracownika, wyrażającej się w tym, że traci on ten status i staje się emerytem lub rencistą, a przy tym jest to następstwem, ustania jego stosunku pracy pozostającego w związku z przejściem na rentę lub emeryturę. O zmianie statusu prawnego na gruncie art. 28 ustawy o pracownikach urzędów pań-

twowych należy przy tym mówić także wtedy, gdy dana osoba ma niejako podwójny status, a mianowicie jest pracownikiem i równocześnie jest emerytem lub rencistą (pobiera świadczenia emerytalne lub rentowe), a następnie traci status pracowniczy, przy czym utrata ta następuje poprzez rozwiązanie stosunku pracy, które jest motywowane korzystaniem ze świadczeń emerytalnych lub rentowych. Tak jest zaś w rozpoznawanej sprawie, w której Sąd drugiej instancji ustalił, że stosunek pracy powoda uległ rozwiązaniu na mocy porozumienia stron w związku z przejściem na emeryturę z dniem 31 grudnia 1998 r. Ustalenie to stanowi konsekwencję tego, że w piśmie rozwiązującym z powodem umowę o pracę wskazano, że rozwiązanie stosunku pracy następuje w związku z przejściem na emeryturę (inną kwestią jest, czy ustalenie to jest prawidłowe, powód utrzymuje bowiem, że rozwiązanie umowy o pracę nastąpiło z powodu przejścia przez niego na rentę). Gdyby się przy tym ograniczyć tylko do werbalnej warstwy tego ustalenia, to nieoczekiwana jest konkluzja tego Sądu, z której wynika, że powodowi nie należy się odprawa, mimo że według ustalenia tego Sądu „przeszedł on na emeryturę”, a w myśl art. 28 ustawy o pracownikach urzędów państwowych odprawa należy się właśnie pracownikowi „przechodzącemu na emeryturę lub rentę”. Prowadzi to do wniosku, że choć w myśl ustalenia Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych powód „przeszedł na emeryturę”, to nie jest to jednak „przejście na emeryturę”, o którym mowa w art. 28 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Twierdzenie to jest bezzasadne, gdyż z brzmienia art. 28 ustawy o pracownikach urzędów państwowych bezpośrednio nie wynikają te ograniczenia pojmowania „przejścia” pracownika na emeryturę lub rentę, które przyjęte zostały przez Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, a mianowicie, że musi zachodzić określone następstwo zdarzeń w czasie, polegające na tym, iż przejście na emeryturę lub rentę następuje równocześnie z rozwiązaniem stosunku pracy lub po jego rozwiązaniu. Przy wykładni tego przepisu uwzględniać obecnie należy formułę zawartą w art. 92¹ § 1 KP (wprowadzonym do Kodeksu pracy w ramach jego nowelizacji z 2 lutego 1996 r.), który ustanowił zasadę, że każdemu pracownikowi przechodzącemu na emeryturę lub rentę przysługuje odprawa w wysokości co najmniej jednomiesięcznego wynagrodzenia. Skłania to do mniej restryktywnego niż miało to do tej pory miejsce interpretowania przesłanek prawa do odprawy z tytułu przejścia na emeryturę lub rentę, gdyż odprawa ta stała się świadczeniem powszechnym. W przepisie art. 92¹ KP wyraźnie uzależnia się ją od tego, by stosunek pracy ustał w związku z przejściem na rentę lub emeryturę. Potwierdza to ten kierunek wykładni

takich przepisów jak art. 28 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, w których wyraźnie nie wspomina się o ustaniu (rozwiązaniu) stosunku pracy, na gruncie których pod pojęciem „przejścia” rozumie się tylko takie przypadki nabycia uprawnień emerytalnych lub rentowych, którym towarzyszy ustanie (rozwiązanie) stosunku pracy; gdy do ustania stosunku pracy nie dochodzi to tym samym nie może być mowy o tym, że pracownik „przechodzi” na emeryturę lub rentę. „Związek” przewidziany w art. 92¹ KP, a w konsekwencji i „przejście”, o którym mowa w art. 28 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, istnieje nie tylko wtedy, gdy nabycie uprawnień emerytalnych lub rentowych następuje po rozwiązaniu stosunku pracy ale także, gdy je poprzedza; przepis art. 92¹ KP nie zawiera żadnego zastrzeżenia dotyczącego pojmowania „związku”, w tym i ograniczenia czasowego, w tym znaczeniu, że nie wyklucza istnienia „związku” w przypadkach, w których nabycie uprawnień emerytalnych lub rentowych poprzedza ustanie stosunku pracy. W praktyce - z uwagi na mechanizm rozwiązywania stosunków pracy i nabywania uprawnień emerytalnych i rentowych – wyjątkowo dochodzi do takiego zsynchronizowania chwili nabycia tych uprawnień i ustania stosunku pracy, że zdarzenia te następują w tej samej dacie, przy czym często to jaka jest w danej sytuacji czasowa sekwencja zdarzeń zależy od okoliczności przypadkowych, czy z określonego punktu widzenia drugorzędnych. Ta między innymi okoliczność dodatkowo prowadzi do wniosku, że nabycie uprawnień emerytalnych lub rentowych nie tylko może następować po dacie ustania stosunku pracy ale także może je poprzedzać, byle tylko między ustaniem stosunku pracy a nabyciem uprawnień do emerytury lub renty istniał „związek”. Słusznie w związku z tą kwestią w kasacji zwraca się uwagę na art. 13 pkt 4 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, w którym przewidziano możliwość rozwiązania stosunku pracy z mianowanym urzędnikiem państwowym z powodu trwałej utraty zdolności do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku. By rozwiązanie stosunku pracy na podstawie tego przepisu mogło nastąpić, wcześniej musi zostać stwierdzona niezdolność do wykonywania pracy, przy czym jej stwierdzenie może prowadzić do nabycia przez pracownika uprawnień rentowych, których uzyskanie z reguły będzie poprzedzać, a w każdym razie może poprzedzać, rozwiązanie z nim stosunku pracy na podstawie art. 13 pkt 4 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Trudno zaś w takim przypadku negować, że między rozwiązaniem stosunku pracy (które co prawda bezpośrednio następuje z powodu utraty zdolności do wykonywania pracy, ale z reguły jest równocześnie źródłem uprawnień rentowych), a nabyciem w konkretnym

przypadku uprawnień rentowych, nie zachodzi wymagany związek.

Z powyżej wskazanych względów Sąd Najwyższy, stosowanie do art. 393¹³ § 1 KPC, orzekł jak w sentencji wyroku.

=====